

«ВИХОВАННЯ БЕЗ НАСИЛЬСТВА»

На жаль, тисячі українських дітей страждають від жорстокого поводження. Діти мають право на захист від приниження та насильства, яке карається законом. Закон України «Про охорону дитинства» (ст. 35), а також Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (ст. 15) вказують, що особи, винні у порушенні вимог законодавства про охорону дитинства, або ж вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну або цивільно-правову відповідальність відповідно до законів України.

Насильство – це жорстоке поводження з дитиною, нехтування її інтересами та проблемами.

1. Фізичне насильство – коли дитину б'ють, штурхають, не пускають до квартири чи будинку, виганяють з дому, погрожують вбити, не дають їсти чи спати, змушують вживати алкоголь чи наркотики.

2. Сексуальне насильство – це примус дитини до сексуальних дій, зґвалтування.

3. Психологічне насильство – коли дитину ображають, цькують, діють на психіку дитини шляхом погроз, переслідування, залякування, шантажу, ігнорують потреби дитини.

4. Економічне насильство – коли примушують дитину до жебракування, обмежують у доступі до кишенькових грошей, позбавляють житла, їжі, одягу, псують особисте майно.

В даній консультації ми більш детально ознайомимо вас з причинами, наслідками та шляхами попередження фізичного насильства над дітьми.

Дитина – це людина! Ця маленька людина потребує виховання без насильства: не окриків і покарання, а підтримки і мудрих порад батьків, не жорстокого і злого поводження, а добра, турботи і любові. Дитина ще не може і не вміє захистити себе від фізичного насильства і психічного тиску з боку дорослого. Але діти вчать у нас поведінці, манерам спілкування, крику, якщо ми кричимо, грубості, якщо ми поводимо себе грубо, жорстокості, якщо ми це демонструємо.

Дитина, яка виховується в умовах безправ'я, ніколи не буде поважати права іншої людини. І, навпаки, добра, гарна поведінка дітей породжується тільки добром. Дивно, але ненасильство набагато більше сприяє гармонійному розвитку дитини, ніж грубе і жорстке поводження з нею.

Наші необдумані агресивні дії по відношенню до дитини часом можуть бути викликані не провиною дитини, а нашою втомою, неприємностями і невдачами, роздратуванням і т.д. Гнів, вилитий на дитину, нічому їй не вчить, а тільки принижує, ображає і дратує. Домагаючись видимого короткочасного послуху, батьки своєю жорстокістю виховують фальш і обман, притупляють процес нормального розвитку дитини.

Жорстоке поводження з дітьми дуже часто викликає у них аж ніяк не каяття, а зовсім інші реакції: страх, обурення, протест, образу, спрагу помсти і компенсації, руйнування моральних гальм, прагнення до обману і хитрості, агресивну поведінку, зниження самооцінки, ненависть до себе і оточуючих (якщо дитину часто б'ють).

Жорстоке поводження з дітьми, зазвичай, також викликає затримку їх психічного і соціального розвитку. Так, діти не завжди поводяться, як чисті й лагідні янголи, і виховувати їх – справа дуже нелегка. Але з усіх важких ситуацій, у які вони часом ставлять своїх батьків, потрібно шукати вихід без приниження людської гідності дітей, без застосування образ і, тим більше, тілесних покарань.

До чого призводять фізичні покарання? По-перше, у дитини формується стійке переконання: насильство – найкращий та єдиний спосіб досягти бажаного та судження: коли я стану дорослим й у мене будуть власні діти, я теж їх битиму. А коли хтось із дітей, страждаючи від побиття, і запевняє себе, що ніколи не каратиме власних дітей, то, ставши дорослим, рідко реалізує свої дитячі плани, а йде узвичаєним шляхом, прокладеним крізь століття його предками.

По-друге, складається неусвідомлене, а від того ще небезпечніше переконання – мене б'є людина, яка мене любить, тож і я, у свою чергу, маю право бити того, кого люблю. Це підсвідоме судження є мотивацією у дитячих бійках, а згодом може яскраво проявитися в дорослому віці у таких формах поведінки,

як *мазохізм* – б'є мене, тобто любить; *садизм* – люблю, себто маю право бити; й *садомазохізм* – прийняття, схвалення та отримання задоволення від фізичного насильства у стосунках між людьми.

Крім того, **биття може призвести до пробудження ранньої дитячої сексуальності** – дитина, яка відчула під час побиття *оргазм*, надалі провокуватиме батьків до акту екзекуції, щоб знову відчувти сексуальне задоволення. Страшно, що отримання задоволення від жорстокості та болю у майбутньому може стати для людини нормою життя.

По-третє, у дитини, яку фізично карають за якусь провину (за реальним або помилковим звинуваченням) значущі для неї люди – батьки – може виникнути **агресія** – мотивована деструктивна поведінка, яка суперечить нормам людського співіснування, завдає фізичної шкоди людям або стає причиною їхнього психологічного дискомфорту. Ця поведінка провокується ненавистю до тих, хто викрив провину, та бажанням помститися, але так, щоб ніхто про це не дізнався, щоб уникнути покарання. Або інша протилежність – **аутоагресія** – агресія щодо себе, почуття провини, що призводить до алкоголізму та наркоманії, а подекуди й до крайньої форми – **суїциду**. «Я поганий, бридкий, мене немає за що любити, я нікому не потрібний, життя не має сенсу,» – так розмірковує людина, яка зважилася накласти на себе руки.

Чому батьки вдаються до фізичних покарань?

Якби люблячі батьки знали про можливі наслідки своїх виховних зусиль, чи стали б вони фізично карати свою дитину? Здавалося б, відповідь очевидна.

Проте, на жаль, навіть ті дорослі, які здогадуються або напевно знають про сумні наслідки насильства, все ж вдаються до нього. Які ж причини такої поведінки:

- стійке переконання, що так роблять УСІ, жодна дитина, мовляв, не виросла без фізичного покарання, нас у дитинстві били, але ж ми виросли нормальними людьми;
- відчуття власної неспроможності змінити поведінку дитини. У стані роздратування, розгубленості обирають найперше, що спадає на думку – фізичне покарання дитини з благородною виховною метою;
- безкарність дорослого перед дитиною.

Потім, уже після того, як акт фізичного покарання відбувся, **батьківські роздуми з цього приводу можуть іти різними шляхами:**

- **звинувачення** – дитина, мовляв, сама винна у тому, що трапилося! Якби не робила поганого, не говорила б зайвого, я б нізащо її не бив. Хай поводиться добре, щоб не бути битою;

- **самообман** – чим дужче покараєш (так, щоб запам'ятала), тим імовірніше, що дитина такого більш ніколи не скоїть. І справді, в деяких випадках подібна поведінка більше не повторюється, але не тому, що дитина усвідомила свою провину, а лише з побоювання бути покараною. **Поведінка дитини у цьому разі не змінюється, вона отримує урок – погане слід робити так, щоб тебе не викрили;**

- **самовиправдання** – не утримався, в усьому винні нерви, намагатимуся, щоб таке більше не повторилося чи хоча б траплялося якнайрідше, і висновок: треба шукати інші шляхи впливу на дитину;

- **каяття** – визнання провини перед дитиною та намагання вибачитися перед нею.

Буває, що каяття стає останньою краплею для остаточного прийняття батьками рішення: «Більше ніколи не підніму руку на сина». Надалі відбувається величезна внутрішня робота дорослого над собою з метою знаходження та застосування інших – ненасильницьких – методів впливу на дитину.

Проте, якщо систематично виникає замкнене коло: побив – покаявся – вибачився (не обов'язково на словах, показною ніжністю та пестощами, задобрюванням подарунками, дозволом робити те, за що нещодавно карали) – знову побив – є небезпека виростити з дитини асоціальний елемент, злочинця, в окремих випадках – навіть маніяка. **За невизначеної батьківської позиції у дитини збиваються соціальні орієнтири, він не може зрозуміти, чого ж від нього вимагають батьки. Схвалюють і карають за ті самі вчинки. Цей шлях значно гірший за той, коли дорослий упевнений у справедливості фізичного покарання у виховних цілях і застосовує його.**

- Вийти з ситуації, коли раптом здається, що потрібно застосувати покарання, або попередити таку ситуацію допоможуть наступні рекомендації:

прислухайтеся до своєї дитини, намагайтеся почути і зрозуміти її. Вислухайте проблему дитини. Не обов'язково погоджуватися з її точкою зору, але завдяки батьківській увазі вона відчує свою значимість і людську гідність; приймайте рішення спільно з дитиною, а також дайте їй право приймати самостійні рішення: дитина більш охоче підкоряється тим правилам, які встановлювала сама. При цьому ми не заперечуємо, що деякі рішення можуть приймати тільки батьки. Надайте дитині можливість відпочити, переключитися з одного виду діяльності на інший;

- вимагаючи чогось від дитини, давайте їй чіткі і ясні вказівки. Але не обурюйтеся, якщо дитина, може щось не зрозуміла або забула. Тому знову і знову, без роздратування, терпляче роз'яснюйте суть своїх вимог. Дитина потребує повторення;

- не вимагайте від дитини відразу багато чого, дайте їй поступово освоїти весь набір ваших вимог: вона просто не може робити все відразу;

- не пред'являйте дитині непосильних вимог: не можна від неї очікувати виконання того, що вона не в силах зробити;

- не дійте зопалу. Зупиніться і проаналізуйте, чому дитина поводиться так, а не інакше, про що свідчить її вчинок;

- подумайте, в чому складність ситуації, в яку потрапила дитина? Чим ви можете їй допомогти в цій ситуації? Як підтримати її?

Принципи виховання без покарань

Безумовна любов до дітей. Любити дітей потрібно не за те, що вони слухняні, розумні, талановиті та кмітливі. Любіть їх всією душею просто за те, що вони є. Незабаром ви побачите, що дитина відповідає вам тим самим. Навіть найнеслухняніший малюк потребує батьківської любові. Разом з дитиною ви зможете подолати неприємні емоції та будь-які труднощі, якщо завжди пам'ятатимете, що рідніше одне одного у вас нікого немає.

Час з дитиною. Приділяйте своїй дитині достатню кількість часу. Для дитини вкрай важливим є контакт з батьками, вона має розуміти, що є потрібною мамі і татові. Час, коли тато сидить перед комп'ютером, а дитина поряд дивиться мультики – не рахується. Вам, можливо, не дуже цікаво гратися з малюком в пазли чи машинки, але для нього ці моменти неймовірно важливі.

Індивідуальність. З самого раннього віку дитина починає проявляти свій характер. Часто це супроводжується помилками, за яку малюка нерідко сварять, а іноді й карають. Цим матусі та татусі лишають дитину індивідуальності, тому в майбутньому вона може боятися проявляти себе. Заохочуйте будь-які намагання дитини продемонструвати особисті якості, і вона виросте сильною особистістю. Така, яка є. Сприймайте свою дитину такою, якою вона є. Вона може бути неслухняною і вередливою, але вона – ВАША.

Особистий приклад. Якщо в сім'ї часто виникають сварки, батьки кричать один на одного, то марно вимагати від дитини не підвищувати голос. Вона бачить, як спілкуються дорослі, і точно копіює їх модель поведінки. Якщо вам щось не подобається у вашій дитині, спробуйте пошукати схожі риси у своєму характері та позбутися їх. Психологи стверджують, що діти краще сприймають дії, аніж слова, тому батькам варто слідувати за своєю поведінкою чи вчинками.

Не змушуйте. Якщо ви прагнете чогось від малюка, спробуйте пояснити йому, чому краще зробити саме так, а не змушуйте його до цього.

Схвалення. Хваліть дитину, коли вона гарно поводить себе, допомагає, збирає іграшки і т.д. Тоді вона розумітиме, що вчиняє правильно.

Послідовність. Якщо ви вчора сказали дитині, що їй необхідно йти спати о дев'ятій годині, а сьогодні вже дозволили сидіти перед екраном до десятої, майте на увазі, що наступного разу вона не сприйматиме ваші слова серйозно і буде знати, що правило можна порушити. Для того, щоб навчитися виховувати дітей без покарань, необхідно замислюватися над кожною проблемною ситуацією і сприймати дитину як друга.

Про факти жорстокого поводження з дітьми або реальну загрозу їх вчинення повідомте службу у справах неповнолітніх чи соціальну службу, або зателефонуйте на **Всеукраїнську дитячу лінію**.

Всеукраїнська дитяча лінія «Телефон Довіри»: 0-800 500 21 80

Національна «гаряча лінія» з питань насильства та захисту прав дітей: 0-800 500 33 50